

מראי מקומות- בבא בתרא קמ"א

שיצא זרעו הכשר משרה אשתו חוצה לארץ, ואף כי יעבוד ע"ז. ור"י דרש בת היתה לו, דאפי' ברתא לא חסרי' רחמנא, והיא הברכה בכל, כי ה' לו כל אשר יחמדו האנשים לא חסר דבר. ובאו אחרים והזכירו שם הבת. ובאמת שאין הכוונה לאחרים והמחלוקת להם עם ר"י להודיע אותנו שם הבת בלבד, וחלילה להם שיוציאו ברכתו של אברהם שהיא גדולה וכללית לענין זה, שיאמר הכתוב כי ברך אותו השם בבת אחת ששמה כך. וע"ש בהמשך שכ' לבאר שדרשו בזה סוד מסודות התורה, ע"ש באריכות. וע"ע באבן עזרא שם, שכ' דלפי הדרש הזה, דשמה היתה "בכל", הו"ל להוסיף בקרא עוד "ב", לומר בכלל.

(ה) **שהיתה לו בת, ובכל שמה- הק' תוס', א"כ** למה לא השיאה ליצחק למ"ד דבן נח מותר באחותו. וע' בהג' יעב"ץ שתמה על תוס' בזה, הא ודאי לאחר שנמול כבר ה' לאברהם דין ישראל, ואפי' קודם לכן, כשהתחיל לעסוק בתורה, וא"כ ודאי לא ה' יכול יצחק לישא אחותו, והדברים עתיקים, ואכ"מ להאריך.

(ו) **וק"ו לבנים דעסקי בתורה- הק' הקובץ שעורים (תפ"א),** הא אפי' בלאו האי ק"ו, הא כל המקודש מחבירו קודם לחבירו, ואיש קודם לאשה להחיותו, וצ"ע.

(ז) **איך מנה הוה ממון המוטל בספק וחולקין- כ' תוס' והרמב"ן** דהיינו אליבא דסומכוס, דס"ל ממון המוטל בספק חולקין, אבל אליבא דרבנן אוקי ממונא בחזקת זכר שהוא יורש, ועל הנקבה להביא ראיה. והוסיף הרמב"ן דאם יש שם יורשים אחרים, יכולים היורשים לדחות כ"א מהם, ואין יכולים ליטול מנה זו אא"כ כותבין הרשאה זה לזה. עוד כ' תוס' דאולי יש לפרשו אפי' אליבא דרבנן, ואיכא לאוקמא בחיי האב, שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה [ונדבריו צ"ע, דהא לכאור' א"כ הוי בחזקת האב, ולמה לא אמרי' דהאב יכול לדחות שניהם אא"כ כותבין הרשאה זה לזה, ואולי אה"כ, זהו כוונת תוס', דכותבין הרשאה זה לזה, ואח"כ חולקין ביניהם, אולם עדיין צ"ע, דאי"ז "דין חלוקה", אלא פשרה שעושים ביניהם].

(א) **כל שאינו מניח בן ליורשו, הקב"ה מלא עליו עברה- פי' הקובץ שעורים (ת"פ),** דהמעלה של בן דוקא כלפי ירושה הוא משום דאז לא יהי' הסבת נחלה, וכמו שמבואר ברשב"ם. ואף דרק בדור ראשון של באי הארץ ה' איסור של הסבת נחלה, מ"מ איכא קפידא בזה אף בזמן הזה, ולכן יש כאן עברה. ומה דהקב"ה מלא עליו עברה, פי' הקו"ש דאין הכוונה דהעברה הוא משום דאין לו בן, שהרי אנוס הוא בזה, אלא דמזה מוכח דהקב"ה מלא עליו עברה, מהא דזכה לבת ולא לבן. אולם ע' ביד רמ"ה (קטז., אות מ"ה) דכ' דמה דהקב"ה מלא עליו עברה, "ודוקא היכא דלא עסק בפרי' ורבי'", דהיינו דזהו גופא סיבת העברה [אולם לכאור' ק', דאם לא עסק בפרי' ורבי', א"כ איך ה' לו בת, ולכאור' צ"ל דאחר שהי' לו בת, שוב לא עסק בפרי' ורבי', וממילא לא ה' לו בן].

(ב) **ואיכא דאמרי דלא שלטא בי' עינא בישא- כ' המהרש"א** די"ל דלענין בכורה קאמר, דכשתהי' הבת תחלה, לא יהי' בכור בין האחים, ותרבה חלק האחין, אבל כשיהי' בן תחלה, הוא ממעט חלק שאר כל האחין, והיינו דלא שלטא בי' עינא בישא, דהיכא שיש בכור, והוא נוטל פי שנים, שלטא בי' עינא בישא.

(ג) **הא מני ר' יהודה היא- פי' הרשב"ם,** מתני' ר' יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמ', דלא ליתולו. וכ' השטמ"ק בשם הרא"ש דלא נהירא לפרש כן, דא"כ היינו שינויא קמא דקאמר לענין נחלה בן עדיף, ולענין הרווחה בת עדיף. ולכן פי' דה"ק, ר' יהודה היא דס"ל דס"ל דמצוה לזון את הבנות משום דעדיפא לי' בנתא [וק"ק, הרי למה באמת עדיפא לי' בנתא, מסיק הגמ' כי היכי דלא ליתולין בנתא, ולכאור' זהו ממש כמו הרווחה דלעיל, וצ"ע].

(ד) **וד' ברך את אברהם בכל, ר"מ אומר שלא היה לו בת, וכו'- פי' הרמב"ן על התורה (בראשית כ"ד, א'),** דמה שלא ה' לו בת לאברהם, "וזהו לו לברכה, כי לא ה' יכול להשיאה רק לבני כנען הארורים, ואם ישלחנה לארצו, ג"כ תעבוד שם ע"ז כמותם, כי האשה ברשות בעלה, ואברהם לא יחפץ

ח) במבשרני דתניא, המבשרני וכו' - ע' בתומים (קכ"ט, ב') דכ' דמבואר מכאן דיכול אדם להתחייב עצמו גם למי שאינו יודע שמתחייב עצמו לו בשעת ההתחייבות, וע"ש שהביא השיטות שנח' בזה.

ט) דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה - הק' הרשב"א, א"כ מהו פ' לשון הבריתא דאין לו אלא מנה, הרי אמר בפירוש דאם זכר ונקבה נמי יטול מנה, היתכן שיקח יותר ממה שאמר. ותי' דאתי לאשמעין דאע"ג דאמר אם זכר יטול מנה ואם נקבה יטול מאתים, לא נטעי לומר דבדקאמר נמי אם זכר ונקבה יטול מנה, כוונתו דיטול מנה על כל א' מהם, וממילא יטול מאתים, ולכן נקט הבריתא לשון דאין לו אלא מנה. ועוד פ' דברי הגמ' באו"א, דאין הכוונה דאמר בפירוש דאם זכר ונקבה יטול מנה, אלא כשאמר אם זכר ונקבה יטול, ולא אמר כמה, ולכן הייתי סבור שנוטל כמו שאמר מתחלה, דהיינו מנה על הזכר ומאתים על הנקבה, קמ"ל דאינו נוטל כעל שניהם אלא כמו אחד, וגם כמו הפחות שבשניהם, דהיינו מנה (ומבואר דבגירסת הרשב"א הי' דאם מבשרו שילדה אשתו נקבה, נוטל מאתים, ודלא כגירסתנו, דבשניהם גרסי' מנה).

י) אימור דשמעת לי' לר"מ לדבר שישנו בעולם - פ' הרשב"ם, למשל בהאומר לאשה הר"א מקודשת לי לאחר שתתגיירי, שעדיין לא התגיירה, ולא הגיע זמנה לקנות, וכו'. והעיר הרש"ש, דמשמע מדברי הרשב"ם דמחלק אף בדבר הנקנה אם עיקרו בעולם או לא, ובאמת בעלמא אמרי' דבדבר הנקנה אפי' בדבר שלא בא לעולם כלל מהני, והניח בצ"ע.

יא) לדבר שלא בא לעולם מי שמעת לי' - ע' ברשב"א לעיל (קכז: ד"ה ומיהא) שכ' דאפי' על הצד דס"ל לר"מ דאדם מקנה אף לדבר שלא בא לעולם, ודאי זה לא מהני אם אין המקנה בחיים בשעה שהנקנה בא לעולם. וא"כ, כ' דמה שצייד הגמ' כאן לומר בדעת ר"מ דמהני, ע"כ מיירי דנולד הולד קודם מיתת האב, דאל"כ ודאי לא מהני.

יב) ולימא לי' ריב"ב היא דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה - יש לעי', מה ענין שי' ריב"ב לענין ירושת עובר. וכ' הרשב"ם דלשון ריב"ב משמע דעל בן בין הבנים משמע דאפי' מי שראוי ליורשו במקצת, כגון עובר מן הבנים, מהני מתנת ריב"ב. אבל הריטב"א פ' דכיון דמקור של ריב"ב הוא מהא דכתיב והי' ביום הנחילו את בניו, משמע מזה דכל הראוי לירש ראוי שהאב ינחילו, וזה כולל עובר. והק' תוס', למה הק' דוקא מריב"ב, הרי אף רבנן מודו דבלשון מתנה מהני להוריש לבניו, וכל המח' הוא רק לענין אם אומר בלשון ירושה. והק' הרש"ש על קו' התוס', הרי לכאור' רק לריב"ב שייך לומר כן, דעובר הוי ראוי ליורשו, ולכן לימא דגם שייך לזכות לעובר באופן ירושה, אבל לפי הרבנן הרי זו מתנה רגילה, וא"כ למה יהי' יכול לזכות לעובר. ותי' הקובץ שעורים (תפ"ד) ביישוב קו' הרש"ש, דהבין תוס' דמה דהק' הגמ' לימא דאמר כריב"ב, אין הביאור משום דינא דריב"ב כלל, אלא דלשון ריב"ב משמע דס"ל דיכול לזכות לעובר (כן הבין הקו"ש בכוונת הרשב"ם, וכ' די"ל דגם תוס' ס"ל כן, וע' ברש"ש דכנראה לא הבין דברי הרשב"ם כן, ע"ש), וא"כ שפיר הק' תוס' דלא מצינו דרבנן דריב"ב חולקים עליו בזה, שהרי מסכימים דיכול להקנות לעובר, רק לא בתורת ירושה, אלא בתורת מתנה ממש.

יג) ולימא לי' ר' יוחנן בן ברוקא היא וס"ל כר' יוסי - פ' המהרש"א, דלא סגי בהא דס"ל כר' יוסי, דר' יוסי ס"ל דדוקא בירושה הבאה מאליה זוכה העובר, אבל צריכין לומר דריב"ב ס"ל כר' יוסי ועדיפא מיני', דזוכה העובר אפי' בירושה הבאה מחמת עצמו. והביאור הוא, דכיון דריב"ב ס"ל שיכול אדם להוריש לבן בין הבנים ומועיל בתורת ירושה, מבואר דס"ל דגם מה שנותן לבן זה דין ירושה יש לו, וא"כ אם ס"ל כר' יוסי דעובר יכול לזכות בירושה, א"כ אין מסתבר לחלק בין ירושה הבאה מאליה ובין ירושה הבאה ממנו. וכן הביא הקו"ש (תפ"ג) מהר"ן. ופשטות תי' הגמ' הוא דלא ס"ל ריב"ב כר' יוסי אפי' לענין ירושה הבאה מאליה. אולם כ' השטמ"ק בשם תוס' הרא"ש לצדד, דאולי בזה גופא חולק התירוצ' על המקשן, דבאמת

יש לחלק בין ירושה הבאה מדבורו ובין ירושה הבאה מאליה, דירושא הבאה מכח דיבורו לא מהני טפי ממתנה בקנין, ולכן אינו יכול לזכות לעובר אף לפי ריב"ב. וביאר הקו"ש דלפי שיטה זו, יוצא דס"ל לריב"ב דאין אדם יכול להוריש לבן בין הבנים דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו, וכן אינו יכול להוריש בע"כ של היורש. וכ' דלפי שי' הר"ן הנ"ל שפיר יהי' יכול להוריש דבשלב"ל וכו', ולכאור' כוונתו בזה הוא דגם במסקנת הגמ' ס"ל להר"ן דאין חילוק בין ירושה הבאה מאליה ובין ירושה דריב"ב, רק דריב"ב לא ס"ל כר' יוסי בכלל, אף בירושה הבאה מאליה, אבל לא חזר הגמ' ממה דס"ל בהה"א, דאין חילוק בין ירושת ריב"ב ובין ירושה הבאה מאליה. [ולכאור' לפי דברי הקו"ש שהבאנו לעיל, דקו' הגמ' הי' מלשון ריב"ב, א"כ י"ל דגם כאן, דהק' דדלמא ס"ל כר' יוסי, י"ל דהיינו משום דרוצין לקיים לשונו דמשמע גם עובר, ולפ"ז לא יהי' גמרא דאי' כלל בענין אופן הנחלת ריב"ב, בין בקו' בין בהתירוץ, וצ"ע בזה.]